

Masarykův lid

ROČNÍK XXIV · 3. ČÍSLO · ZÁŘÍ 2018

ČTVRTLETNÍK NEZÁVISLÉHO DISKUSNÍHO KLUBU MILADY HORÁKOVÉ

ZŠ Na Planině 1393, Praha 4 - Krč, tel. č.: 797726233

e-mail: kmh@joura.cz

www.miladahorakova.cz

ČSOB, č. ú.: 556682/0300

Redakční rada: J. Adlt, E. Jourová

J. Titzlová, pod vedením Z. Dvořákové

Produkce a expedice: Nakladatelství Eva-Milan Něvole, K Údolí 2, 143 00 Praha 12

STATĚ A POJEDNÁNÍ - AKTUALITY - ZE VZPOMÍNEK PAMĚTNÍKŮ - Z ARCHIVŮ - KNIHY, KTERÉ NÁS ZAJÍMAJÍ - JAZYKOVÝ SLOUPEK - VZPOMÍNÁME - ZE ŽIVOTA KLUBU MILADY HORÁKOVÉ - INFORMACE

STATĚ A POJEDNÁNÍ

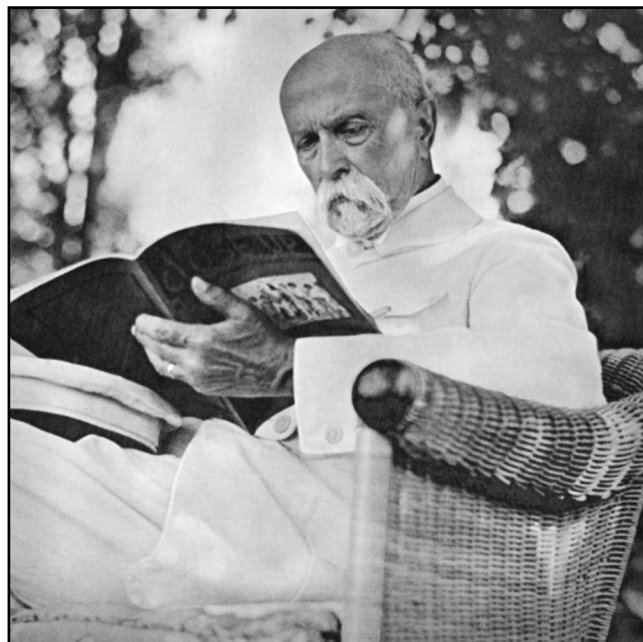
Ačkoliv text, který nyní otiskujeme v Masarykově lidu, vznikl před čtyřmi lety, nevyžaduje nějakou změnu a úpravu. Snad by jen mohl být v pohledu na naši nynější současnost ještě o něco razantnější. V letošním jubilejním roce, kdy se Masarykovi dostává tolik pozornosti a uznání, je potřeba si ho připomínat nejen v září jako prezidenta Osvoboditele, ale mnohem spíš jako nespokojence, kritika a kverulanta, který se po léta utkával s českou společností v rozčilujících nedorozuměních a dramatických sporech.

T. G. MASARYK A DNEŠEK

Před blížícím se datem narození T. G. Masaryka (7. března 2014 to bude 164 roků) se na mě obrátila Jarina Žitná s dotazem, zda bych pro její časopis „Nazdar! Sokolské souzvuky“ připravila zamyšlení, v němž bych se zabývala T. G. Masarykem a naší současností. Její přání vycházelo ze skutečnosti, že jsem sokolům několikrát přednášela na témata: historie Sokola, podíl Sokola na budování Československé republiky, T. G. Masaryk a Sokol, česká společnost a její současná orientace, Sokol a vztah k Evropské unii, Sokol a vlastenectví apod.

Moje zamyšlení nad Masarykem a dneškem však vychází z jiných podnětů a zdrojů. Jako autorka knih literatury faktu zabývajících se českou historií jsem se už před lety velmi zaměřovala Masarykem a českou společností, avšak z období před první světovou válkou. Tuto knihu jsem pak vydala v roce 1997 pod názvem „Než se stal prezidentem“ (T. G. Masaryk a realisté 1882–1918.) Je to právě toto období, které nám mnoho objasní ze vztahů české společnosti k Masarykovi a Masaryka k české společnosti. Tehdy se projevila Masarykova myšlenková síla a jeho obrovská aktivita.

V tomto období se Masaryk ocital v palbě odpůrců, útočilo se na něj, byl nenáviděn, byl vyháněn z české společnosti. Byl vždycky mužem činu a svými knihami, svými články, přednáškami na univerzitě i na veřejnosti podroboval českou společnost přísné kritice. Nečinil tak proto, aby ji ostouzel, aby ji deprimoval, urážel a snižoval. Činil tak proto, aby jí ukázal v čem chybí, v čem je její jednání zpátečnické, zpozdilé, primitivní. Chtěl, aby pochopila tyto své nedostatky a usilovala o nápravu. Velmi mu na české společnosti záleželo, proto si přál její zdokonalení. Chtěl, aby to byla společnost svobodných občanů, kteří jsou si vě-

domi svých práv, ale také svých povinností, chtěl, aby naši lidé jednali zodpovědně, aby pochopili význam vzdělání a své jednání podřizovali mravním kritériím. Naše společnost však tomuto jeho úsilí nerozuměla a odplácela mu nenávisť. Vzpomeňme, co se kolem něho dělo v době hilsneriády, jakými procházel spory s katolickými kaplany, různými konzervativci a zpátečníky, jak se ho jeho studenti snažili ukřičet a znemožnit mu, aby mohl přednášet. Bylo to pro něho tak těžké období, že uvažoval o odchodu z Čech do ciziny – a byla to jeho žena (Američanka), která ho přesvědčila, že musí vytrvat. Ferdinand Peroutka o Masarykovi a jeho

Masarykův lid

obviněného. I u hlavního líčení před bývalým Státním soudem se proti těmto protokolům bránil, avšak jeho obhajoba byla zapsána pouze obecně, aniž bylo konkrétně zaznamenáno, co je z těchto administrativních výpovědí správné nebo nesprávné. Ačkoliv ve své předběžné výpovědi před soudem uvedl, že je správné pouze to, co výslovně před soudem uzná za správné, byl, jak dodatečně zjistil, protokolován naprostý opak. Dokonce mu předseda senátu prohlásil, že není-li s výpovědí spokojen, půjde znovu do vyšetřování.“

Nepoddajnost, kterou Zdeněk Bechyně projevoval, způsobil, že záznamy o jeho vyšetřování a sepisování protokolů potvrzují, jak nejen StB, ale i pracovníci soudu s ním svévolně nakládali.

V naší současnosti nejsou ojedinělé situace, kdy děti vyčítají svým rodičům a dědům, že se dali komunistickou mocí zmanipulovat, že se dali zkorumpovat, že sice vnitřně nesouhlasili, ale ve svém jednání byli konformní a loajální.

Na takové výtky lze opáčit, že takhle zdaleka nejednali všichni. Případ Emanuela Viktora Vosky, Zdeňka Bechyně a dalších členů jejich rodiny je toho důkazem.

Na objektivní posouzení problému zda jsme národem zbabělým, korupčním, zda jen vyčkáváme za bukem, si mu-

síme ještě nějaký čas počkat. Do tohoto záběru však nesporně patří osud Voskových a Bechyňových – a podobných případů je dlouhá řada. Jsou to osudy nabádající a varující, které v sobě skrývají i odpovědi na otázky, jež si klademe jak o naší nedávné minulosti, tak o nás samých.

Poznámky:

- 1) Jaroslav Červený: Emanuel Viktor Voska, kutnohorský rodák prvním spolupracovníkem prof. T. G. Masaryka v odboji proti Rakousku, Praha 1928.
- 2) Dopis Josefa Jiší z Hradce Králové redaktorce Vlasty D. Sýkorové, 23. 6. 1968, Ústřední archiv KPV, Praha.
- 3) Usnesení Krajského soudu v Nitře, odd. 1 ze 17. juna 1958 (věc: podmínečné propuštění E. V. Vosky), tamtéž.
- 4) Použito článku Zory Dvořákové: Masarykův spolupracovník, Svobodný zítřek, čís. 30, 13. srpna 1990.
- 5) Citace je převzata z odůvodnění Městského soudu v Praze z 26. července 1974, jímž potvrzoval správnost rozhodnutí Nejvyššího soudu v Praze ze dne 30. července 1951. Stalo se tak proto, že Bechyně žádal o jeho přezkoumání.
- 6) Výrozmění ministerstva národní obrany z 6. 1. 1950 Zdeňku Bechyňovi č. j. 43531 Dův. X odbor 1949. Věc: odněti vojenské hodnosti podle zák. č. 59/49 Sb. Ústřední archiv KPV, Praha.
- 7) Dopis A. Juřicy z Ostravy-Poruby Ville Bechyňové z 8. 4. 1990, tamtéž.
- 8) Použito článku Zory Dvořákové: Ze stránek třetího odboje, MY '90 čís. 9/1990.

Následující stat' dokládá, jak se Československo podílelo na vzniku státu Izrael. Patří to mezi pozitivní stoleté existence Československa.

PROPOJENÉ DĚJINY: ČESKOSLOVENSKÝ PŘÍSPĚVEK K ZALOŽENÍ STÁTU IZRAEL

„Považuji zřízení židovského státu v Palestině za jediné možné a spravedlivé řešení světové židovské otázky vůbec.“

Edvard Beneš, říjen 1946

19. dubna 2018 jsme – podle židovského kalendáře – oslavili sedmdesáté výročí vzniku Státu Izrael. Podle kalendáře gregoriánského připadlo toto výročí na 14. května. Izraelské oslavy tedy proběhly, československá stovka na řadu teprve přijde. Jsme zodpovědní za své dějiny, a tak není od věci připomenout, co naše dvě spřátelené země spojuje a také to, co je na dlouhá desetiletí rozdělilo.

Vzniku novodobého státu jako útočiště pronásledovaného židovského národa napomohly mnohé osobnosti už v dobách, kdy se Židům o nějaké státnosti mohlo jenom zdát. Byl to v první řadě Theodor Herzl, zakladatel sionismu jako národního hnutí a iniciátor poli-

T. G. Masaryk na nádvoří knihovny Hebrejské univerzity v doprovodu ředitele knihovny, pražského rodáka Hugo Bergmanna (uprostřed) a prvního českého konzula v Jeruzalémě Vladimíra Frice (vpravo)
(zdroj: Židovské zprávy, roč. 10, č. 17, 22. 4. 1927)

tického směru, který měl Židům zabezpečit veřejně uznanou a právně zabezpečenou vlast. Nezpochybnitelné zásluhy měl zajisté Eliezer Ben Jehuda, tvůrce moderní hebrejštiny neboli ivrit; vzkrášení dnes široce užívaného jazyka jistě není samozřejmostí a v tomto konkrétním případě byla proměna myšlenky ve skutečnost dokonalá. Z osobností jiných zemí to byl mimo jiné lord Alfred Balfour, v době britského mandátu v oblasti Palestiny ministr zahraničních věcí Velké Británie. Byl po něm pojmenován zásadní dokument, deklarace, kterou britské impérium udělalo v roce 1917 velkorysé gesto a – slovy Ben Guriona – uznalo právo Židů na vlastní

domov. Byly tak definovány ideály státnosti, ovšem k jejich realizaci vedla ještě dlouhá cesta.

Masarykův lid

Stranou nezůstali ani Češi. Sionistické hnutí podporovala celá řada intelektuálů, zvláště pak těch, kteří měli blízko k prezidentu Masarykovi. Za všechny jmenujme například filozofa Hugo Bergmanna, zakladatele a ředitele Židovské národní a univerzitní knihovny v Jeruzalémě a prvního rektora Hebrejské univerzity tamtéž, který v roce 1920 odešel z Prahy do Palestiny a jehož mimořádný přínos je v Izraeli vzpomínán dodnes.

Postavení Židů v prvorepublikovém Československu bylo dáno jeho demokratickým základem: Židovská národní rada jako představitelka židovské minority předložila své požadavky českému Národnímu výboru hned 28. října 1918. Tyto požadavky byly beze zbytku akceptovány a Židé se jako státem uznaná menšina mohli hlásit k židovské národnosti. Došlo i na praktickou podporu ideálům sionismu; díky vstřícnosti státních představitelů se v Československu ko-

T. G. Masaryka, jehož humanismus, trvalé sympatie a příklon k sionismu poskytovaly hmatatelný důkaz přízně a byly zárukou, na kterou bylo možné se spolehnout.

Do Palestiny odjížděla také československá židovská mládež, aby budovala svoji staronovou vlast, což se ukázalo jako zásadní zvláště poté, co začátkem 30. let 20. století v sousedním Německu nastoupil k moci Hitler a postupem času začala být evropská půda pro Židy velmi nebezpečná. Když byl na sklonku třicátých let prezident Masaryk povolán k Vyšší službě a v přímém ohrožení se ocitlo také Československo, Židé nad Masarykovou rakví slibovali věrnost jak ideám TGM, tak republice: „Zástupci našeho hnutí sklonili v pokoře modrobílý prapor [...] Náš slib není jenom slibem věrnosti Masarykovu programu. Zůstaneme věrni jeho zásadám lidství, demokracie, pravdy. Chceme je uskutečňovat svým osobním životem, obrodou a dílem naše-

Pušky dovezené z Československa v rukou izraelských vojaček. Irit Jakobsonová (třetí zprava) se skupinou kamarádek během vojenského výcviku. (zdroj: fotoarchiv Irit Jakobsonové)

naly celkem tři světové sionistické kongresy: v létech 1921 a 1923 v Karlových Varech a roku 1933 v Praze. Konzulát v Jeruzalémě Čechoslováci otevřeli už v roce 1926 a rok poté se na svou první blízkovýchodní cestu vydal T. G. Masaryk, který do Palestiny přijel jako první prezident demokratického státu vůbec.

Podpora židovské komunity se neprojevovala jen na poli politickém, ale také společenském: například sionistické mládežnické organizace bývaly pravidelně zvány ke spolupráci s organizacemi skautskými, kde se jako autonomní jednotky stávaly korporativními členy čs. skautských celků. A nad tím vším čněla nezpochybnitelná autorita prezidenta

ho národa, oddaností a spoluprací v Československé republice. [...] Budeme plnit Masarykův odkaz do posledního písmene a usilovat o to, aby jeho duch a myšlení žily věčně v židovském národě a svědectví jeho boje za svaté poslání se navždy skvělo na nejčestnějším místě našich dějin.“ (Židovské zprávy, 24. 9. 1937).

Nebyla to slova vyřčená do větru: českoslovenští Židé přinesli tomuto státu všechny oběti a hájili jeho nedotknutelnost do poslední kapky krve. Tisíce mrtvých židovských vojáků v obou čs. zahraničních armádách jsou toho dokladem.

Masarykův lid

Vývoj politické situace u nás byl židovskou společností na území britského mandátu v Palestině bedlivě sledován. Týkalo se to zvláště období kolem mnichovské krize, která byla správně chápána jako začátek globální evropské katastrofy. Šlo bezpochyby o správný odhad, kterému následné události daly za pravdu. Během druhé světové války stálo světové židovstvo před hrozbou totálního vyhlazení: šest milionů Židů zavražděných během šoa představovalo 36 procent veškeré tehdejší židovské populace. Nicméně i v tak těžkých dobách bojovali Židé na všech myslitelných frontách a v praxi vyvraceli teorii ovcí jdoucích na porážku, která se objevila po válce. Židovská brigáda, útvar bojující v rámci britské armády na straně Spojenců, byla sestavena téměř výlučně z vojáků židovského původu. Heslem těchto vojáků bylo „hnát ty bastardy až do Berlína“.

K projevům antisemitismu ale docházelo navzdory evidentní a dokazatelné devastaci židovské populace i po konci války. Statisíce Židů pobývalo v nouzových táborech, neměli kam jít. V pogromy zasaženém Polsku se postupně zvedala další vlna židovského exodu, tentokrát směrem k jižní, československé hranici. Šlo o součást širšího hnutí „Bricha“ (z hebr. útěk), podporujícího únik přeživších holocaustu z Evropy do mandátní Palestiny. Desetitisíce židovských uprchlíků z Polska se na sklonku roku 1945 a v roce následujícím valily přes hranice v oblasti Hronova a Náchoda ve východních Čechách. Jan Masaryk, kdyby mohl, jistě by k tomu řekl své, protože to byl on, kdo ve funkci ministra zahraničí navzdory tlaku britské diplomacie umožnil logistickou i materiální podporu zbídačelým Židům. Češi nezklamali ani v této problematické době – a nebyla to jen podpora poskytovaná hnutí „Bricha“.

V Československu dostala prostor Hagana, polovojská organizace, která se po vzniku státu stala základem izraelské armády. Během jara a léta 1948 u nás za asistence čs. důstojníků podstupovali plnohodnotný výcvik vojenští specialisté, letci i pozemní armáda. Toto bojové těleso, sestavené z velké části z bývalých českých a slovenských „absolventů“ koncentračních a vyhlazovacích táborů, ale také z příslušníků jiných národností, pak na konci roku 1948 v pěti kontingentech odjelo do Izraele.

Po válce zesiloval tlak na oficiální ustavení palestinského teritoria jako novodobého židovského státního celku a aktivity vedoucí ke vzniku Státu Izrael vyvrcholily na půdě OSN; v listopadu 1947 bylo rozhodnuto: vzniknout měly státy dva, židovský i arabský, k ustavení toho arabského ovšem nedošlo dodneška. Československá delegace během hlasování v OSN vznik židovského státu podpořila. K oficiálnímu založení došlo v květnu 1948 v oblasti přidělené OSN, kde 75 % získaného území tvořila poušť. Zvažovaly se různé názvy, do úvahy přicházela mimo jiné Judea nebo Sion, nakonec zvítězil Izrael – tento název se nejčastěji překládá jako „Bůh bojuje“. A jméno je to symptomatické, protože s nejrůznějšími válkami se Izrael potýká prakticky od svého vzniku. První válka – o nezávislost – vypukla vzápětí poté, co byl nový stát oficiálně vyhlášen.

Také tehdy zůstali Čechoslováci Izraeli věrni, naše vojenská pomoc novému státu byla zásadní a je zmiňována při každé příležitosti, nejenom v politické rovině. Moje izraelská přítelkyně Irit Jakobsonová do dnešních dnů vzpomíná

na okamžik, kdy na vojně vyfasovala svoji první zbraň – šlo o „rovo Čechi“, neboli českou pušku. Premiér nově vzniklého státu Ben Gurion prohlásil, že kdo v Zemi izraelské nevěří na zázraky, není realista. Vítězství ve válce o nezávislost takovým zázrakem bylo docela určitě, židovské národní aspirace byly naplněny.

Po roce 1948 se oboustranné vztahy mezi Československem a Izraelem razantně zhoršily. Naši zemi ovládli komunisté a protože Izrael odmítl hrát roli sovětského Černého Petra na Blízkém východě, došlo k přehodnocení čs. politiky a veškerá podpora šla stranou. Sionismus byl označen za nacionalistický, reakcionářský proud židovské buržoazie a organizované tažení režimu proti Izraeli i Židům mohlo začít. V padesátých letech vygradovalo politickými procesy s antisemitským podtextem: Slánský a Reicin si svůj osud beze sporu zasloužili, ale nebyli to jenom oni, ko-ho komunistický režim hnál před soud. Do vězení se dostali další naprosto nevinní lidé. Mezi jinými například Mordechaj Oren, izraelský diplomat podílející se na organizaci židovské brigády u nás, nebo Šimon Ornstein, zajišťující zbrojní dodávky pro Izrael. Zrušení diplomatických styků po Šestidenní válce v roce 1967 pak už z hlediska komunistů bylo jen dalším logickým krokem. Když přišel rok 1989, měl v tomto směru Václav Havel a s ním nové vedení demokratického státu plné ruce práce s napravováním chyb předchozí garnitury, pokud se ovšem fatální selhání tohoto typu vůbec chybami dá nazvat.

Ke znovuobnovení diplomatických styků došlo v únoru 1990 a dnes mezi oběma zeměmi fungují vynikající vztahy jak ve společensko-vědních oblastech, tak na poli kulturní i ekonomické spolupráce. Setrvalé přátelství dokumentuje mimo jiné fakt, že jubilejní oslavy 70. výročí založení Státu Izrael proběhly pod záštitou prezidenta republiky na Pražském hradě. V rovině osobnější pak vidíme, že Izraelci druhé, ba i třetí generace někdejších Čechoslováků jsou majiteli českých a slovenských pasů. Také v rámci Evropské unie patříme k nejsilnějším spojencům Izraele. A to v dnešní politické situaci není málo: během několika posledních let ze západní Evropy po desetitisících odcházejí ze svých domovů potomci těch, kteří přežili holocaust a je namístě se ptát, zda tento exodus koresponduje s hodnotami, které považujeme za evropské. V Praze se člověk s jarmulkou útoku obávat nemusí.

Nedopust'me, aby tomu někdy bylo jinak, buďme si vědomi toho, že dnes tak moderní antisionismus není ničím jiným než starým známým, obratně skrývaným a kamufllovaným antisemitismem a je cestou do pekel. Během války na svátek Roš hašana, židovský nový rok v září 1943, pronesl Jan Masaryk toto: „Naši generaci bylo dopřáno, aby se z hrozného osudu Židů poučila, kam vede antisemitismus. Je pravda, že každý národ se pozná podle toho, jak se chová k Židům. My jsme se chovali slušně.“ Dokažme, že tato slova mají v naší zemi trvalou platnost a jsou pro Čechy zásadní a závazná do dnešních dnů.

Jitka Radkovičová